

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

Jan 1861

AANLEIDING

TOT DE

NEDERDUITSCH
T A A L.

*hollantsje
om vuttich
in anders sprok
wintig anders
spreekt, g
mott spreke
kg.*

Om goet en zuiver Nederduitsch
te spreken of te schrijven.

Door een Liefhebber dezer tale ten nutte zynre
Landtgenoten opgesteld.

t' AMSTERDAM

Te bekomen by GERARDUS BORSTIUS Boekver-
koper aan den Dam. 1703.

Scilicet omnibus est labor impenden-
dus.

MAQNTAMA
To be printed by GERRARDUS HORTIUS ROTTERDAMI
Koper van den D. m. 1707.

V O O R R E D E
A A N D E N
L E Z E R.

D At men onder de sieraden van een rijk of gemeen-
best, dat naar goede wetten geregeert wort,
ook met recht een aangename en schone taal mag
stellen, zal niemand gelove ik tegenspreken die kennis van
meer dan ene tale heeft, en tusschen talen en talen weet
onderscheit te maken. Hoe eertijts Grieken en Romeinen,
op den rijkdom en sierlijkheit hunner talen geroemt hebben,
hoeze die opgebouwt en tot den uitersten top van schoonheit
en luister hebben trachten te brenghen, leren ons zo vele
gedenkschriften en treflijke stukken als ons van aloude Griek-
sche en Romeinsche Schrijveren zijn nagelaten. Daar ontza-
gen zich de grootste mannen niet handt aan dit werk te slaan,
en alle mogelijke vlijt aantewenden om het tot volkomenheit
te brengen, wel wetende wat 'er voor een vermogen en sieraat
stak in ene rijke en welgeregelde tale. De een poogde boven
den anderen of met welspreken, of met welschrijven, of
met beide, den prijs te behalen: en ten bewijze dat deze
letter

V O O R R E D E.

letterhelden niet van het geringe volk waren, of menschen die luttel verhevenheit van geest hadden, wijze Raadsberoen, ontzachelijke Burgemeesters, dappere Veltoversten, doortlichtige Vorsten, ja Koningen en Keizers zelfs, hielden zich hier mede bezig, en achtten dit een oefening hun verstant en staat waardig. In het leven van Julius Caesar en Octavianus Augustus verhaalt Suetonius, hoeze zich beide van hunne jeugt af op de oeffening van tale en welsprektheit gelagt hadden, zo met lezen en schrijven, als met sierlijke reden te voeren, ja dat zy in dit prijslyk werk volhardden ook toen zy tot den hoogsten trap hunner glori waren geklommen en Monarchen der werelt geworden. Onder de Romeinsche geslachten die in geluk en voorspoet boven andere uitstekten telt * Plinius ook de Curiones; maar waar in bestont hun meeste voorspoet en grootste roem? hier in zegt de Schrijver, dat dit geslachte drie uitstekende Redenaars onmiadelijk na den anderen hadde uitgelevert, 't welk toen by na zo hoog gewaardeert wiert, als of het drie grote Velsheren hadde voortgebracht. Doch waar zou mijn pen my vervoeren, indien ik in zo een ruim velt der vorige eeuwen wilde uitweiden! Ik stappe over tot onzen tijt. Wie weet niet, hoe hoog de Franschen doorgaans gewoon zijn van hunne tale optegeven, en datze daar van
niet

* Histor. Natur. L. 7. c. 41.

V O O R R E D E

niet minder werx maken om die hoe langer hoe meer te verrijken en te regelen, dan van enige andere Wetenschap of voorname oefening, daar een wijs en verheven brein billijk zijn vlijt aan besteden mag. Hoogduitschen, Italianen, Spanjaarden doen het zelve, en elke landtaardt zoekt op 't yverigste den anderen de loef afteffeken.

't Is nu al ruim een eeuw geleden, dat men in Nederduitschlandt ook brave verstanden heeft gevonden, die het werk van den opbouw der Nederduitche tale hebben begonnen by de handt te vatten. Onder deze munten inzonderheit uit Henrik Laurenszoon Spiegel, voor enen anderen Ennius in Nederduitich gehouden, wiens Hartspiegel by Vondel in zulk een waarde was, dat hy niet alleen weinige jaren voor zijn doot den Poet Antonides aanmaande om dat boek te lezen, en de taalkunst en wijsheit daar uit te halen, maar dat hy het zelf ook meer dan eens geheel hadde doorgelezen, gelijk de Schrijver van Vondels leven aldaar verhaalt. „ Simon Stevin, een deftig taalkundige en taalverbeteraar, zo schrijft de Heer † Vollen- „ hove, by den Drost Hooft hierom hoog geacht, heeft dit „ ys ook niet weinig gebroken, vele nieuwe vonden uit- „ vindende in zijne wiskunstige werken, om onze Duitfche „ spraak van bastert woorden en onduitsch aldaar te schui- „ men.

† In de aantekeningen van zijn Dicht aan de Nederduitfche Schrijv.

V O O R R E D E.

„ men. In zijn boek van de Weegkunst en Waterwigt, in
„ den jare 1586. te Leiden uitgegeven, beweert hy vooraf
„ met een geleerde rede en geen geringe redenen, dat de
„ Duitsche taal, vry oudt van oorsprong, in beknoptheit
„ van uitdrukkinge, rijkdom van koppelwoorden, be-
„ quaamheit om kunsten te leren, en kracht op het gemoet
„ van dieze horen, niet alleen geen Fransche, Italiaan-
„ sche, en Spaansche, maar zelf ook geen Grieksche en La-
„ tijnsche talen hoeft te wiken, ja die alle overtreft; hare
„ uitheemsche verachters ook bondig wederleggende. By
deze waren'er noch andere die toen ter tijt hunnen arbeid
lofslyk hier aan besteedden. Maar die de Schriften van
dien ouden tijt leest, zal bevinden, dat deze mannen het
werk wel begonnen maar niet volendt hebben, en voor
anderen, die hen volgden, noch vry wat overgelaten.
Sedert zijn'er grote en uitstekende taalkundigen te voor-
schijn gekomen, die van tijt tot tijt getracht hebben het
gebouw der Nederduitsche tale meer en meer te voltrekken
en het tot den hoogsten top optevoeren. De Ridder P.
K. Hooft, Drost van Muiden, heeft de Duitsche taal zo
merklyk verbeterd, gezuivert, en geregelt, dat zijn lof
dieswege de eeuwen zal verduren. Zijn Tacitus; het
leven van Henrik den IV. Koning van Vrankrijk; zijne
Nederlantsche historien, en meer andere schriften, zijn
waardig

V O O R R E D E.

waardig door en door gelezen te worden: nochtans met oordeel, want Hooft heeft noch alles niet gezien en verholpen, daar is noch iet van den ouden tijd in overgebleven, en woorden en spreekwijzen die niet te volgen zijn. Met geen minder geluk en roem heeft Vondel zijn vernuftig en groot verstant aan dezen arbeid te koste gelegd, en het zo verre gebracht, dat by niet alleen wegens zijnen uitstekenden geest van poëzye den lof heeft weggedragen van den grootsten der Nederlandtsche Dichteren te zijn, maar dat zijne schriften ook als dierbare schatten der Nederduitfche tale by elk in waarde zijn. Zijne Poëzy; zijne Treurspelen, doorgaans met sierlijke Opdrachten of Voorreden in ongebonden stijl verrijkt; zijne Bespiegelingen van Godt en godtsdienst; zijne Vertalingen van Virgilius, Ovidius Herscheppinge, Horatius, zo in rijm als rijmeloos, en meer andere schriften, meer dan eens herdrukt, zijn hier bewijzen van. Op Hooft en Vondel zijn gevolgt de Hrn: J. Vollenhove, A. Monen, G. Brandt, J. Antonides van der Goes, L. Baak, P. Francius, en andere, ook mannen enen doortuchtigen lof verdienende, zo ten aanzien hunner dichtkunstige schriften, als van dieze in prose of ongebonden-stijl hebben uitgegeven. Behalve de poëtische werken dezer beroemde Dichteren, zijn 'er van Vollenhove en Monen deftige predikaatsen over verscheide stoffen. Ger. Brandt heeft
bet

V O O R R E D E .

het leven van den doorluchtigen en dapperen Zeeheld Michiel de Ruiter beschreven, en dat stuk met veel kunst en sieraat van tale uitgevoert, gelijk ook zijn histori der Reformatie, Van zijne zonen, die 's vaders voetstappen rustig natreden, zijn ook fraaie predikaatsen in druk, en Johannes Brandt heeft Paulus leven of het bedrijf van zijn Apostelschap in **XXVII**. Kerkreden verklaart. Door den Hr. van Wulverhorst, L. Baak, zijn enige Bijbelstoffen, waar onder lofzangen en klaaglieden van heilige mannen of vrouwen, in de goddelijke bladen besaamt, in dicht gebracht met tafereelen versiert, en die in prose met een deftigen stijl verklaart. De Professor P. Francius, die de ere heeft van voor den welsprekensten Redenaar, en grootsten Dichter van dezen tijt in Grieksche en Latijnsche talen, geacht te zijn, heeft ook zijn geleerde pen geleent tot het helpen voltooyen zijner moedersprake, vertalende die schone Kerkrede van den Griekschen Out vader Gregorius Nazianzener van de mededeelzaamheit, die in 't licht is gekomen met een Voorrede, waar in de Professor der Welsprekenheit voor het welspreken en schrijven, en de zuivering der Nederduitsehe tale dapper pleit, en enen iegelijken dit met ernst aanprijft.

Het is zeker, dat in de schriften dezer Mannen de taal best en zuiverste vinden, en daar uit met naarstig lezen, opmerken, en aantekenen van de beste woorden en spreekwij-

V O O R R E D E.

Wijzen, te halen is; en het geen ik'er van geleert hebbe, moet ik deze grote Meesteren vooruamelijk dank weten, welker woetspoor ik volge, en den weg, waar in zy ons zijn voorgegaan, natrede. Ik hebbe echter bevonden, datze alle niet het zelve spoor bouden, en dat de een van den anderen in spellinge der letteren, gebruik van woorden en spreekwijzen, schikking van den zin, en by gevolge in den stijl zelven, al wy wat verscheelt, zo dat men hier met verstant en oordeel moet te werk gaan om het beste en zuiverste uittekiezen. Het waar te wenschen, dat iemand van hun, die de taal volkomen meester was, de moeste hadde genomen om een Nederduische Spraakkunst op te stellen, waar in de taal naar goede regels, met reden en gebruik overeenstemmende, op enen vasten voet was gebracht, om dus alsoos, immers ten meesten dele, zeker te kunnen gaan. Maar dewijl dit een werk van veel moeite is, en daar ervarenheit en tijt toe vereischt wort, als 't wel zal gedaan worden, heeft'er elk tegen aangezien. Zo ik niet qualyk berecht ben, hadde de onde Geraart Brandt een ontwerp van zulk een spraakkunst gemaakt, en was van voornemen die metter tijt tot volkomenheit te brengen, maar de doot heeft den draat zijns levens en van dit werk teffens afgebroken. Nu heeft het de Hr. Monen onder handen, doch hoe verre het gevordert zy, en wanneer het den Lief-

††

hebben

V O O R R E D E.

hebber en der ~~N~~ederduitsche taal, die daar zeer naar ver-
langen, zal medegedeelt worden, wete ik niet. Ondertus-
schen kan het niet ondienstig zijn, dat, by gebrek van
beter, men geve wat men heeft, en dat de een den anderen
zijne aanmerkingen en waarnemingen nopens de verdere
zuivering en schikking der tale, voorstelle en in bedenken
geve: voornamelijk, dat men onbedrevenen, die het ech-
ter aar geen genegenheit en lust ontbreekt, enigzins te hulpe
kome, om hun ten minsten den weg te wijzen waarze gaan
moeten, en hen voor dolen en struikelen te waarschuwen, ge-
vende hun zeffens enige nutte lessen daar zy zich in velelei
ontmoetingen van bedienen kunnen. Met dit oogmerk, en
tot zulk een einde hebbe ik deze beknopte Aanleiding tot
de Nederduitsche Taal geschreven, zijnde een uit-
treksel uit vele aanmerkingen die ik sedert enigen tijt voor
my zelven hadde aangeteekent, ten dele door eige opmerking
gevonden; ten dele uit de boeken onzer beste Schrijveren
getrokken: ook moet ik hier met dankbaarheid erkennen, dat
de Hr. Vollenhove de goedtheit gehad heeft my enige dezer
waarnemingen zo mondeling als by geschorifte mededeelen,
en ik kan u verzekeren, Lezer, dat deze geleerde Man
en treflijke Dichter de taal in den grond verstaat. Het nut
dat ik uit deze aantekeningen genoten hebbe heeft my doen
oordelen, dat ook anderen hier vrucht uit zouden kunnen
trek-

V O O R R E D E.

trekken, en hebbe daarom deze weinige bladen doen drukken.

Ik voorzie lichtelijk, dat lieden, die meer inbeelding dan kennis van de tale hebben, niet zullen nalaten naar hun ge woorte hier veel te vitten en te berispen; doch het oordeel van enen man, die in dit stuk geoefent en bedreven is, gelt by my meer dan van vijftig waanwijzen: en die my met reden en goet bescheit beter kan onderrechten en meer leren, dien zal ik het van herten dank weten, want ik schrijf om te leren en om geleekt te worden. Ook kreune ik my luttel aan zulke, die voorgeven dat het maar vittery en een arbeit van weinig waarde is, op letters en woorden te staan, en dat het even eens is hoe men spreekt of schrijft, als men maar verstaan wort. Ik lase deze lieden zich in hun onverstant verbeugen, tot zolange dat ze beter verlicht worden, en metter tijt hun mislag zelfs bemerken: zy zijn bezwaarlijk te helpen; want schoon men hun al tone, dat het niet even eens is hoe men spreekt of schrijft, en dat men met een goede, zuivere, en nette tale te schrijven beter kan verstaan worden, dan met een' slordige, die vol onduitsch en bastertwoorden is, 't mag niet baten, men klopt slegs voor een dootmans deur. Ik zal deze voorrede besluiten na dat ik den Lezer noch dit berecht hebbe gegeven: als ik hier en daar, en inzonderheit in het vi. hoofdstuk, enige taalgebreken aanwijze
en

V O O R R E D E.

en verbeterere, zo moet niemant menen, dat ik die uit sommige boeken hebbe genomen om de schrijvers daar mede een streek te geven: dit is mijn aardt niet, die het op gene personen geladen hebbe, en het zou my leet doen iemand hier in het minste te benaadelen; ook zie ik op gene byzondere schriften, maar op het algemene misbruik, dat overal genoeg doorsteekt, en niet nodig is in een of twee boeken gezocht te worden. Vindt zich iemand onaertusschen aan deze of gene misgreep, hier voorgestels, schuldig, die doe als ik gedaan hebbe en verder geroet ben te doen, hy verbeterere het, en neme de onderreebtig in dank aan.

Horat. Epist. 1: 6.

*Vive, vale: si quid novisti rectius istis,
Candidus imperis: si non, his utere mecum.*

't Welk Vondel dus vertaalt:

Leef lang, vaar wel: of slaat gy beter gelt als dit,
Zo deel het rustig mē: zo niet, bestem mijn wit.

A A N L E I D I N G

Tot de

N E D E R D U I T S C H E
T A A L.

H E T I. H O O F T S T U K .

*Gemene Regels rakende den stijl der Nederduitſche tale
om die in hare zuiverheit en kracht te ſpreken
of te ſchrijven.*

HEt is buiten tegenſpraak, dat niemand in enige tale wel ſpreken of ſchrijven kan, ten zy hy den aarde en eigenschap dier tale verſta, en grondig wete, hoe de woorden en ſpreekwijzen moeten geſchikt en ſamengevoegt worden om over al euen goeden, klaren, zuiveren, en krachtigen zin uitleveren. Wil iemand dan goede Nederduitſch ſchrijven, hy moet

I. Kennis hebben van de woorden en ſpreekwijzen die deze tale eigen zijn, gezuivert van onduitſch en baſtertwoorden, die de taal bederven, en haren glans en luitler doen verliezen. Door onduitſch en baſtertwoorden verſta ik alle uitheemsche woorden die uit an-

A

der

regel.

dere talen in de onze overgebracht worden, als uit het Latijn, Fransch, Engelsch, Italiaansch, enz. die onze Nederduitsche taal ten enemale ontsieren, ook onverstaanbaar maken. Alle zulke vreemde woorden moeten gemijdt en verworpen worden op dat men zuiver Nederlandtsch spreke: ten zy het zulke woorden zijn, die uit andere talen ontleent reets door het langdurig gebruik zijn ingevoerd, en duitisch geworden, als by voorbeeldt: *kroon*, *thron*, *glori*, *poëzy*, *Poëten*, *Filosoof*, en meer diergelijke; deze, schoonze uit een andere tale hunnen oorsprong hebben, kunnen echter met reden in de onze behouden en gebruikt worden, gelijkze ook by de beste Nederduitsche Schrijvers te vinden zijn, en zulke te verwerpen zou al te groot een victheit en naukeurigheid zijn. Ik weet wel dat men voor *thron zetel*, voor *kroon sleuyer*, voor *schepter rijxstaf*, voor *glori ere* of *roem* kan zeggen, het is ook goet, maar ik zou het beide gebruiken, dewijl het een by allen Nederlanderen zo verstaanbaar en gangbaar is als het ander. Het woort *Filosoof* wort by velen verworpen, en men vertaalt het *Wijzgeer*; maar my dunkt dat wijzgeer een slegt woort is, van een harden klank, en daar al te groot een verkorting in is; want van een *begerige naar wijsheit*, *wijzgeer* te maken moet elk hart luiden die enige kennis van onze tale heeft, en op dien voet zou men duizent wonderlijke en harde woorden door verkorting kunnen maken, die waarlijk in een zagten en vloeyenden stijl niet kunnen gedooft worden: *wijsgierige* was noech beter; φιλόσοφος is anders eigentlijk een *Liefhebber der wijsheit*; Pythagoras gaf

NB. de woordes, *zijn* niet *geen* vriend, om dat hij ^{zich}
 ook in andere taal, gebruikt word,
 want alle taal, *geen* is oorsprong,
 wel heel d' *is* niet meer als d' andere daar van
 afvinkt.

zich dien naam uit zedigheid, willende niet $\varphi\varphi\varphi$ dat is een wijze, maar liever $\varphi\lambda\sigma\sigma\varphi$, een *Liefhebber der wijsheit* genoemd worden, en dit volgden sedert vele anderen die na hem quamen, die alle *Filosofen* zijn geheten: als men Filosoof in Duitsch zegt is niet duisterder dan *Wijsgeer*. Zulke woorden dan uitgezondert die het gebruik ingevoerd en verduitscht heeft, moet men al het vreemde en uitheemsche mijden, op dat men de taal zuiver houde: te meer om dat wy niet nodig hebben ons met geleent goet op te tooyen, naardien de Nederduitsche taal in woorden en spreekwijzen zo rijk is, dat men'er alles klaar, krachtig en sierlijk in kan uitdrukken, en ik zou mogelijk niet te veel zeggen als ik die met de Grieksche en Latijnsche talen gelijk stelde.

Om nu te leren wat goet en zuiver Duitsch is, moet men de beste Schrijvers lezen die in het Nederlantsch geschreven hebben en boven anderen hier in uitmuntten, gelijk Hooft, Vondel, Vollenhove, Monen, de Branden, en wie zich verder tot den opbouw en volmaking onzer tale bevlijtigt hebben. Hier van is in de Voorrede breder gesproken, en teffens aangewezen, hoe men deze Schrijvers met oordeel lezen moet, naardienze somtijts vry wat verschillen, het zy in de spelling der letteren, of in de woorden en spreekwijzen, of ook in den stijl zelve, waar uit elk naar zijn eigen oordeel het beste kiezen moet, dat met de reden en den aard der tale gevoeglijkst overeenkomt. Men kan en moet hier ook met het gebruik te rade gaan, en onderzoeken hoe de taal doorgaans gesproken wort by

menschen die hier keurig en net op zijn, het geen men nergens beter dan in Hollandt vindt, daar de Nederduitsche taal best en aangenaamst gesproken wort, inzonderheit by menschen van aanzien, en die hier een weinig werk van maken.

II. Gelijk de basterwoorden te schuwen en te verwerpen zijn, zo heeft men ook alle overtollige woorden te mijden, die tot de zaak niet dienen, den stijl alleen maar lam maken, en veel van zijnen sieraat beneemen. Indien men uit sommige boeken eens alle de woorden zou uitvagen die daar overtollig in zijn, en die niets zeggen of betekenen; het is nauwelijx te geloven hoe vele regels, ja gehele bladen, datze verliezen zouden. Zo vele malen en; gelijk als; dewelke dat; die; daar; hier; zijnde; komen; en wat al meer voor stop- en lapwoorden; die by na een vierde deel van het papier beslaan. Ik en kan dat niet doen; gy en zult niet; wat doet dat en hier? men zegt immers veel beter; ik kan niet; gy zult niet. Gelijk als, daar een van beide genoeg is, want als is gelijk; en gelijk is als. De welke dat, de man de welke dat daar of daar woont; luidt het niet fraayer, de man die daar of daar woont? Daar en hier; daar is hier een plakkaat afgelezen; daar is hier wat wonders gebeurt; zekerlijk; daar en hier verschelen verre van elkandere, en men moet zeggen, het is hier gebeurt; of zo het op een andere plaats is voorgevallen, het is daar gebeurt. Zijnde; wort ook menigwerf gebruikt daar het niet nodig is, als by voorbeeldt, het huis nu valtrokken zijnde, begonden ze aan een ander werk; hier

regel.

en.

no, p. 1000.
gelijk.

dewelke dat

Daar en hier

x p. 36.
zijnde

hier kan zijnde wel uitgelaten worden, *het huis nu voltrokken, begondenze enz. Zo, zo dat, en zo is't dat; Als hy uit het leger quam, zo bragt hy den Koning deze bootschap; zo heeft hier geen werk. Toen hy deze woorden ge-eindigt hadde, ziet zo is't dat hy zich niet meer kon onthouden van tranen. Wie kan zulk een taal dulden? en vele menen dat dit noch mooi is, en beter luidt dan of men zeide: toen hy deze woorden ge-eindigt hadde, kon hy zich niet meer onthouden van tranen. Komen doen; komen spreken; hy quam dit te doen; hy komt dit bewijzen; ik quam te schrijven, deugt niet, hy dede dit; hy bewijst dit; ik schreef, moet men zeggen. En Petrus naar buiten gaande, quam te wenen, voor weende; het eerste luidt by na of Petrus uit de zale van Kajafas gaande te Wenen in Oostenrijk was aangekomen. Hebben gebadt; hebben gedaan gebadt; en wie zou het al kunnen optellen, dat men met verdriet horen en lezen moet. Zie den Heer Vollenhove in een Dicht aan de Nederduitsche Schrijvers, in zijne Poëzy onder de mengeldichten te vinden, daar hy zulke en meer andere overtolligheden en gebreken onzer tale zeer aardig en krachtig heeft voorgesteld. Voor diergelijke overtollige stopwoorden heeft men zich zorgvuldig te hoeden wil men een' zuiveren en beknopten stijl schrijven; met weinige woorden kan men veel zeggen, en alsze wel geschikt zijn, beter, krachtiger, en sierlijker spreken, dan met vele woorden die overtollig zijn.*

III. Dewijl het spreken en schrijven dient om door

zo, sood wt,
is it.

komen

hebben ge-
badt.

dit middel onze gedachten aan anderen bekend te maken, en hun de zaken op die wijze te doen verstaan als wy die by ons zelveu begrepen hebben, het zy de een den anderen onderwijze, of vermanie, of opwekke, of afrade, of trooste, enz. zo spreekt het van zelveu, dat iemant met dit oogmerk schrijvende, klaar en duidelyk, moet schrijven, op dat hy en zich zelveu versta, en van anderen verstaan worde: want men schryft of spreekt immers om verstaan te worden, en dit kan niet geschieden, of men moet zijne gedachten klaar voorstellen, en zich over de zaken duidelyk en bevatbaar uitdrukken. Het is een groot misverstant met opzet duister te schrijven, gelijk enige die gewoonte hebben, menende dat men zich hier over verwonderen zal, en 's mans wijsheit en geleertheit dies te meerder schatten om dat men hem niet verstaan kan: doch wijze en verstandige lieden zullen geheel anders oordelen, en van zulke schryvereu het vermoeden hebben, dat zy of zich zelfs niet verstaan, of grote waanwijzen zijn, die enen ydelen lof zoeken daarze niet te vinden is. Die schrijven wil, moet klaar schrijven, of het werk liever staken.

IV. Om klaar te schrijven moet men altoos eigentlijke woorden van de zaken gebruiken, en elk ding met zyn' eige maniere van spreken uitdrukken, gelijk de Schilders aan elk afbeeldsel zyn' eige verf geven, de lucht blaauw, het velt groen, de sneeuw wit, een man als een man, en een' vrouw als een' vrouw, verbeelden, zo in aangezigt als kleding. Meldt iemant van een' Koning, hy voere hem koninglijk in, en spreke van zyn

zijn rijk en heerschappye, van kroon en sceppter, en wat de koninglijke waardigheit meer vereischt. Enen krijgsman voegen wapens en geweer: enen landtman akkers, vee, en weiden, en zo verder hebben alle andere personen of zaken hunne byzondere eigenschappen, en ieder moet op zijn wijze en naar zijnen aardt beschreven worden. Wiert dit wel in acht genomen, men zou zo vele oneigentlijke en ongerijmde spreekwijzen en gelijkenissen in de boeken niet vinden, die keurige kenners tot vvalgens toe vervelen. Men schrijft slegt van heerlijke zaken, en schildert vvederom de zon met houtkole, die men met gulde stralen most afbeelden; men voegt gelijkenissen by een, die elkandere gansch ongelijk zijn, en zo vveinig passen als licht en duisteris; en mengt hemel en aarde, vuur en vvater, en alle hoofsttoffen onder een.

Tot de klaarheit van den stijl behoort ook, dat men elke zin of periode zijn maat geve, en niet te lank of te kort zy, maar den middelweg hier in houde: een stijl die al te kort en afgebroken is, baart doorgaans duisterheit, en de lankheit verveelt. Niemand moet zo schrijven dat hem een ander in het lezen met moeite volgen moet, maar de zaken moeten zich van zelven op doen, en gemakkelijk kunnen begrepen worden, anders krijgt men verdriet in het lezen al zijn de zaken noch zo schoon.

VI. Verder moet men ook inzonderheit trachten dat men een stijl schrijve die aangenaam en vloeyende is,

waar in de woorden zo aan een geschakelt zijn, dat ledet zijn rechte plaats hebbe, het naamwoort en werkwoort

reegel,

nie p. 9. n^o
io.

p. 13.

woort

woort behoorlijk worden samengevoegt, en zo geschikt, dat de zin zonder stoten ten einde lope. Een harde stijl is onaangenaam, en heeft op verre na zo veel ingang niet als een vloeyende, die het zuivere water gelijk is, dat onverhindert en zonder tegenstant afvliet.

regel. VII. Men heeft alle gemaaktheit, gezogte en opgepronkte woorden als een pest te vlieden, want de stijl moet natuurlijk wezen, of gelijk reets gezegt is, met eigentlijke woorden en spreekwijzen doorvlogten. Daar zijn'er, die hun werk maken, om uit verscheidene Schrijveren, Poëten inzonderheit, een menigte van hoogdravende en poëtische spreekwijzen te verzamelen, dieze dan in een ongebonden stijl zo fraai en sierlijk te pas brengen, dat hun rede even eens is opgeschikt als Esopus kraai met al haar bonte veren. 't Is wanschappen, en voegt in genen dele, want spreekwijzen die de Dichtkunst eigen zijn, daar men de dingen op een geheel andere wijze en trant afmaalt, passen genen ongebonden stijl, die daar door zo vreemt en gemaakt wort, datze onverstaanbaar is. Ik sta gaarne toe, dat men sierlijke en krachtige spreekwijzen uit de Poëten kan en mag ontleenen, maar die moeten met verstant gebruikt worden, en zo te pas gebragt, dat het niet gezogt of opgepronkt schijne. Deze wanstaltige gemaaktheit voegt nergens minder dan in een Kerkrede, daar men geestelijke stoffen verklaart, en van Godt en goddelijke dingen spreekt; hier neemt en ontleent men veel veiliger de woorden en spreekwijzen uit de Schriften der Profeten en Apostelen, en de preekstijl moet **Schriftuurlijk** wezen; niet, dat men

men gestadig een reex van hondert schriftuurtexten aan een hange, en die met kapittel en vaars opzegge, maar men moet zijn zaken met schriftuurlijke woorden en spreekwijzen uitdrukken, en die zo veel als mogelijk is gebruiken, om dus geestelijke stoffen met de eigen woorden van Godts Geest voortestellen: en het is zeker, dat de heilige Schriften ons een overvloed van Ichone, krachtige, en sierlijke spreekwijzen kunnen uitleveren, alsze maar naarstig daar in gezogt, met oordeel uitgekijpt, en wel gebruikt worden.

VIII. Moet men zich wachten om niet met een' gemakten trant en opgesmukte redenen te voorschijn te komen, men hoede zich ook om niet te laag te vallen, of zijn schrift te slegten en lassen stijl te geven. Gemene praatjes, straatwoorden, zotte en kinderachtige gelijkenissen, oneerbare taal, en wat dies meer is, kan in genen dele geleden worden: men moet deestig, zedig, en eerbaar schrijven, op dat men niemand aanstoot geve, noch van anderen bespot worde: naar het schrift is oordeelt men van den Schrijver, van zijn' aardt en inborst.

IX. De stijl zy zich zelve doorgaans gelijk, op datze op de ene plaats niet te hoog drave, noch op de andere te laag kruise, maar by na op de zelve maat en trant gestelt; hoewel met onderscheit van zaken; want de ene zaak eischt iet meerder en verhevener dan de andere, doch elk moet het zijne hebben, en de zuiverheit en kracht van een' goeden stijl moeten overal uitbinken.

X. Woorden van enen en zelve klank moeten niet

zie bijv. p. 7. n. 6.

B

te na

regel,

regel.

te na op elkanderen volgen, zulx beneemt de wellu-
dentheit, by voorbeeld: deze bomen stonden aan klare
waterstromen, dit luidt te rymachtig. Ook moet men
mijden een en zelve woort of spreekwijze dikmaals in
ene reden te gebruiken, dit staat arm en gebreklijk;
men kan dit gebrek best vervullen met overvloed van
woorden en spreekwijzen te verzamelen, waar door men
rederijk wort, en nu het ene, en dan het andere kan
nemen.

HET II. HOOFDSTUK.

Van de Spelling en kracht der Letteren.

I. **W**Y hebben in het Nederduitsch 24. letteren,
als *a, b, c, d, e, f, g, h, i, k, l, m,*
n, o, p, q, r, s, t, u, v, w, x, y, z. De *y* is een
dubbelde *i*, en wort daarom voor een getelt met de *i*.
Van deze 24. zijn vijf *vocalen*, of klankletteren, als
a, e, i, o, u, de andere 19. zijn medeklinkers, *con-*
sonanten. Men schrijft nu doorgaans *aa* voor *ae*, als
in *staan, gaan, raadt*, enz. welke verdubbeling van de
a ik beter keure dan *ae staan, gaen*, dewijl twee *voca-*
len van enen klank sterker en helderder luiden dan twee
van verscheide klanken, die lichtelijk in een smelten
en een tweklank worden. De *c* verschilt enigzins van
de *k*, de laatste is sterker en heeft meer kracht, en wort
daar-

erog gez
vphilos.

a. a.

c.

k.

daarom beter gebruikt in *Koning*, *krijg*, *kracht*, en diergelijke woorden; en men hoede zich voor al om de c ooit achter aan een woort of lettergreep te zetten, gelijk *sterc*, *rijs*. In *ick*, *klanck*, is de c. overvloedig, en de k kan het alleen wel houden. *ch* heeft by na de zelve kracht met de g, doch g is wel zo zagt als *ch*, en daarom zou men in zulke woorden als *macht*, *ontfack*, enz. *ch*. kunnen schrijven, in *deugt*, *vreugt*, en diergelijke g. maar dit onderscheit is zo groot niet. In *Cesar*, *Cicero*, *Cyprus*; enz. is de c niet te verwerpen, maar in *cieren*, *vercieren*, is de f beter, *sieren*, *versieren*, *sieraat*; Hooft onderscheit *versieren* en *verzieren*, het eerste is *ornare*, het andere *ingere*.

ch.
g.

mor, approbo.

II. De d wort van velen in *heid*, *hand*, *land*, *God* alleen zonder t geschreven: maar ik beroepe my op elx oren of men in de uitspraak dier woorden geen t kan horen, *heidt*, *handt*, *landt*, *Godt*, en zo daar een van beide kan afwezen, zal het de d zijn, maar niet de t. De reden die men van dit schrijven geeft, dat men daarom een d alleen gebruikt, om dat het meervout *handen*, *landen*, *Goden* heeft, is van geen kracht; want het is wat anders als de d een fillabe opent, wat anders als zy die sluit; in *hand* komt al de kracht der uitsprake op de d aan, en zy is het niet machtig alleen uithouden, maar in *handen*, *Goden*, opentze de tweede fillabe, en dat kanze zonder hulp doen. Naar dien regel zou men dan ook voor *geloof*, *teef*, *zweef*, *geloov*, *heev*, en *zweev* moeten schrijven, om dat men *geloven*, *leven*, en *zweven* zegt, maar dit is waarlijk een grote mispelling, geen v heeft de kracht om een lettergreep

dt

B 2

te

L. is t niet best, altyt te slijt, niet ee, t,
 3, die day is t verlang, was t woort
 te brandig is, d, gelijk de f woort
 handert is ee, v?

ik het op gezach van Vondel en anderen ook nagevolgt hebbe, komt my nu wat hardt voor, en my dunkt dat een van beide *g*, of *k* genoëg is. Ik hebbe ook tot noch toe heiligh, rechtvaardigh, genadigh, waardigh, deught, vreught, neffens anderen met *gh* geschreven, maar zie nu dat de *h* hier niet nodig is, en dat men met de galleen volstaan kan, als heilig, rechtvaardig, genadig, deugt, vreugt, weg, dag, enz.

IV. De *qu* in quaat, quellen, quijten, te verwerpen, en daar voor *kw* te gebruiken, kwaat, kwellen, kwijten, zal ik niet licht volgen, om dat het laatste te hardt is. Men moet een taal zo veel doendelijk is zoeken te verzagten en aangenaam te maken, maar geen dingen invoeten dieze harder en wreder van uitsprake maken. De *x* voor *ks* gebruikt in volx, rix, text, is niet te verwerpen. Men schrijft nu doorgaans *z* voor *f* in zyn, zilver, zeven, zwaar, zien, en ontelbare andere woorden meer, maar ik merke dat vele hier in dikwijls missen, niet recht onderscheidende wat woorden een *z* of een *f* vereischen. De *z* is by ons zachter van geluidt dan de *f*; in sterk, strijt, suiker, staan, kan geen *z* gebruikt worden, en wederom in zwaar, zwaan, zien, zilver, geen *f*; zo men sewaar, swaan, silver, sien, met een *f* schrijft, luidt het op zijn Friesch, en schrijft men zterk, ztrijt, zucker, ztaan, met een *z*, is de uitspraak veel te zagt; de *f* sifft meer door de tanden dan de *z*, die niet zo sterk gehooft wort: en dit is het rechte onderscheit dezer twe letteren in de Nederduitsche tale.

V. Ik moet hier noch iet byvoegen van de spelling

qu

WB.
x p. 7.

Kwaa k.

Z voor f.

no, p. 200.

aa. ee. oo. met twe aa, ee, oo, in vaader, raaden, leeven, geeven, Kooning, wooning, in plaats van vader, raden, leven, geven, Koning, woning, met ene a, e, o, ik zie geen reden ter werelt die die spelling met twe vocalen kan verdedigen; wat taal is'er, van die in enige achtung zijn, daar een lange sillabe of lettergreep met twe klinkletteren wort geschreven? immers by Hebreuwen, Grieken, Latijnen, Franschen, en Hoogduitschen, zou dit barbarisch schijnen; schoon ma, in amare, en ce, in docere by de Latijnen lank zijn, wordenze nochtans maar met ene a en e geschreven. In 't Hoogduitsch haben / schlagen / leben / segen / röhning / loben / maar met ene a, e, o; en is het niet genoeg als ik va-der, le-ven, Ko-ning spelle met ene klinkletter? Of zijn de Nederlanders minder bequaam dan andere volken om te kunnen onderscheiden wat sillaben in hunne tale lank of kort zijn, ten zy hun dit met twe vocalen worde aangewezen? Het is zeker dat de ene vocaal hier te veel is, naardienze niets ter werelt uitrecht, va in vader, le in leven, kro in krooning, zijn met ene a, e, en o, zo lank, als ofze met tien vocalen geschreven waren, en die daar meer dan ene zijn, zijn overtollig. Dat men deze spelling wil verdedigen uit de radix of het wortelwoort in de werkwoorden, waar uit alle de andere tijden en wijzen geformeert worden, is een bewijs dat niet doorgaat; by voorbeeldt de radix van het werkwoort leven is de imperativus praesens leef, hier van worden alle de andere tempora en modi geformeert, als de indicat praesens, ik leewe, de f verandert in een v met byvoeging van een e; het imperfectum met byvoeging van de, ik leefde, het perfectum ik hebbe ge-

impresso.
 9 0 0 9 die
 taal, met
 2 2 2 2 twee
 klinkletteren
 als d'ouwe,
 v: g: taal,
 geel, tijl,
 kool, finie.

impresso,
 me, moet
 De letteren
 v a y g e t
 grondwoort
 blouder.
 m p r e,
 indicat.
 imperfect.
 perfect.

geleeft, de infinitivus leeven, enz. hier wil men dat die twe ee in de imperativus leef ook in het praesens indicat. en de infinitivus ik leve; en leeven moeten behouden worden; maar dit gaat niet aan, want de reden, waarom de imperativus leef met twe ee wort geschreven, is, om dat de ene e niet genoeg is om het lank uithouden, maar teritont tegen de f zou aanstoten, en dan zou het lef wezen en niet leef; maar de f weggenomen, en in een v verandert, die van de eerste sillabe tot de tweede overgaat, lee-ven, is die tweede e in lee-ven daar niet meer van node, want de eerste e in le-ven heeft geen gevaar meer om tegen de f die nu weg is, aantestoten, maar haar klank kan zo lank uithouden worden als tot een lange lettergreep vereischt wort, en by gevolge is hier maar ene e nodig in leve, en leven; en dus formeert men dan uit de imperativus leef de indicativus leve, ef verandert in ve, leef, leve, en de infinitivus, ef in ven, leef, leven. En zo is het met alle andere werkwoorden gelegen. Voor 50. jaren heeft Vondel deze spelling met twe vocalen ook al afgekeurt, en het schijnt datze in dien tijd enige voorstanders gehad heeft, waar tegen hy den Nederlanderen met het volgende berecht gewaarichuwte heeft, het geen ik den Lezer om dat het kort is, hier mededele;

infinit.

godmaacht
me, dit
vroudekin
gh wijf.
Eoe besprij
mit, dan, pt
grondwoort
ofts radig.

W3.

ho p. 17.

Ne

Nodig

BERECHT

Over de nieuwe Nederduitsche misspelling.

Sedert enige jaren berwaart hadde Nederduitschlandt het geluk, dat vernuftige Schrijvers en Letterkunnenaars loflijk hunnen yver besteedden in onze spraak te schuimen, te zuiveren, te verrijken, en te regelen, door schriften of letterkunstig onderwijs; waar over wy tegenwoordig niet voornemen ons inzicht, onder verbetering aan letterwijzen, te melden, dan alleen wat de misspelling belangt in het verdubbelen der klinkletteren, by weinigen begonnen intevoeren, gelijk (om een voorbeeld te stellen) voor vader, vaader; voor vrede, vrede; voor Koning, Kooning, en diergelijke walgende verdubbelingen van klinkletteren meer; quansuis om de lankheit van den klank der sillabe of lettergrepe uittedrukken, en niet te lezen vadér, vredé, koning: welke verdubbeling ik, gelijk ook eertijts van wijlen den Hooggeleerden Here Vossius zelf, oordele een gansch ongerijmde en overtollige misspelling te wezen, tegen den voorgang van Hebreen, Grieken, Latijnen, Italianen, Spanjaarden, Franschen, Hoogduitschen, en andere tongen: en schoon men dezen voet van verdubbelen al volgde, noch blijft evenwel de twiffelachtigheid der lankheit of kortheit des klanks der sillabe of lettergrepe, in een ongelijk groter getal van andere

re

de Wintshout: Letterk: 14. Hoofst. p. 70.
 x afgaan, ijs, alle twee woorden, mdy
 seit, in is afgegaan.

NEDERDUITSCH T A M L. 17

re woorden, daar de klank lang valt op de eerste, of twee, of derde lettergreep, gelijk by deze voorbeelden blijkt, namelijk op de eerste in'afgaan; op de tweede in beerin; op de derde in koopvaardy; het welk ik nodig vane aante-wijzen, om den inbreuk van deze wilde woestheit te stuiten, en de Nederlandsche penmen voor d'aanstotelijke klippe dezzer misselijke misspellinge te waarschuwen, en zulk een inkvolak uit onze boeken te wisschen.

+ ijs beide
 Wintshout
 door be-
 rinne; koop
 vaardije.
 waaron
 geeft twee
 aa. bee
 rin schrijft
 in beeb
 met ee.

Nochtans is deze regel zo algemeen niet, ofze lijd wel enige uitzondering, en dat men klaarheits of onderfcheits halve hier of daar eens twee vocalen gebruikt, kan wel gedoogt worden, als in de woortjes vee, wee, zee; het vee loopt in de weiden; ô wee my; de zee is verbolgen: hier ve, we, en ze, met ene e te schrijven, zou ik niet gaarne eerst invoeren. Dewijl men bedelen en bedilen zegt, waarom zou men, op dat zich niemand door haastigheit in 't lezen vergrije, het ene niet mogen schrijven beedelen, en het andere bedeelen, in zulk een geval stapt men wel eens buiten den regel.
foo ook beneeden, gegieven, geneesen.

W. 13

HET III. HOOFSTUK.

Van de zelfstandige en byvoeglijke Naamwoorden, hunne geslachten en buigingen.

I. DE Naamwoorden, *Nomina*, zijn twederlei, zelfstandige, *substantiva*, en byvoeglijke *adjectiva*. De zelfstandige naamwoorden zijn ten aanzien der geslachten

18 AANLEIDING TOT DE
 slachten of manlijk of vrouwlijk, of onzijdig, sommige
 zijn ook twijfelachtig, die nu eens manlijk dan vrou-
 welijk gebruikt worden. 't Is nodig, dat men dit onder-
 scheid wel in acht neme, en vooral in het schrijven
 hier op lette. De kentekenen van de geslachten der
zelfstandige naamwoorden zijn by ons de artikelen of
lidwoordjes de, en het: de wort gebruikt in de man-
 lijke en vrouwlijke woorden beide, en toont geen on-
 derscheid van geslachte in de nominativus of noemer,
want men zegt, de man, en de vrouw: maar in de on-
 rechte naamvallen, als in genitiv: dat: accus: en ablat:
daar is het, des mans, en der vrouwe, aan den man,
en aan de vrouwe, den man, en de vrouwe, van den
man, en van de vrouwe, waar in het een merklijk on-
 derscheid aanwijft. Het wort altoos voor de onzijdige
of neutra gestelt, als het paardt, het huis, het kint, enz.

II. Deze artikelen worden op de volgende wijze
 gebogen of gedeclineert.

	Sing. Masc. of	Plur. Masc. of
	<i>Het eenvoud. manlijke geslacht.</i>	<i>Het meervoud. mant. geslacht</i>
<u>de manl.</u>	Nom. <i>De</i>	... <i>De,</i>
	Gen. <i>Des,</i> of <i>van den.</i>	... <i>Der,</i> of <i>van de</i>
	Dat. <i>Den,</i>	... <i>De,</i> of ook <i>den,</i>
	Acc. <i>Den,</i>	... <i>De,</i>
	*	*
	Abl. <i>Den.</i>	... <i>De.</i>

	Sing. Feemin. of	Plur. Feemin. of
	<i>Het eenvoud. vrouw. gest.</i>	<i>Het meervoud. vrouw. gest.</i>
<u>de vrouw.</u>	Nom. <i>De,</i>	... <i>De,</i>

x het woordje een maakt beeter Gen.
ouders zijt van het geslacht, v: g:
een man, eene vrouw. Bie p. 20.

Gen. <i>der</i>	. . <i>der</i> , of <i>van de</i>
Dat. <i>de</i> .	. . <i>de</i> ,
Acc. <i>de</i> .	. . <i>de</i> ,
*	*
Abl. <i>de</i> .	. . <i>de</i> .

Sing. Neut. of <i>Het eenv. onzijd. gest.</i>
. . <i>het</i> ,
. . <i>des</i> ,
. . <i>het</i> , of <i>den</i> .
. . <i>het</i> ,
*
. . <i>het</i> .

Plur. Neut. of <i>Het meerv. onzijd. gest.</i>
. . <i>de</i> ,
. . <i>der</i> , of <i>van de</i> .
. . <i>de</i> , of <i>den</i>
. . <i>de</i> ,
*
. . <i>de</i> .

het.

Om dit klaarder te doen zien, zal ik 'er eens een naamwoord byvoegen,

Sing. Masc. of
Het eenvoud. manlijk:

Plur. Masc. of
Het meerv. manl.

Nom. <i>de man</i> .
Gen. <i>des mans</i> , of <i>van den man</i> .
Dat. <i>aan den man</i> .
Accus. <i>den man</i> .
*
Abl. <i>van den man</i> .

. . <i>de mans</i> of <i>mannen</i> .
. . <i>der</i> , of, <i>van de</i> , <i>man- nen</i> .
. . <i>aan de mannen</i> .
. . <i>de mannen</i> .
*
. . <i>van de mannen</i> .

de man.

C 2

Sing.

	Sing. soem, of <i>Het eenvou. vrouw.</i>	Plur. soem. of <i>Het meerv. vrouw.</i>
<i>De vrouw.</i>	Nom. <i>de vrouw,</i>	.. <i>de vrouwen.</i>
	Gen. <i>der vrouwe of van de vrouwe.</i>	.. <i>der vrouwen, of van de vrouwen.</i>
	Dat. <i>aan de vrouwe.</i>	.. <i>aan de vrouwen.</i>
	Acc. <i>de vrouw.</i>	.. <i>de vrouwen.</i>
	*	*
	Abl. <i>van de vrouwe.</i>	.. <i>van de vrouwen.</i>

	Sing. Neutr. of <i>Het eenv. onzijd.</i>	Plur. Neutr. of <i>Het meerv. onzijd.</i>
<i>het werk</i>	Nom. <i>het werk,</i>	.. <i>de werken</i>
	Gen. <i>des werx</i>	.. <i>der of van de werken.</i>
	Dat. <i>aan het werk.</i>	.. <i>aan de werken.</i>
	Acc. <i>het werk</i>	.. <i>de werken.</i>
	*	*
	Abl. <i>van het werk.</i>	.. <i>van de werken.</i>

aan den man Indien iemand schrijft, *ik hebbe dit aan de man gegeven*, of, *ik hebbe de man beschuldigt*, die begaat zo groot een misflag in de Nederduitsche tale als men in het Latijn zou doen wanneer men schreef, *hanc virum*, en zo iemand schrijft, *den vrouwe slaan*, is zo erg als *hunc feminam*. Het woortjen *een* laat zich ook op die wijze als een artikel voor de naamwoorden gebruiken, *een man, een vrouwe, een huis*, enz. zie hier van in het iv. Hoofdstuk.

III. Om nu te weten wat naamwoorden van het manlijke,

lijke, of vrouwlijke, of onzijdige geslachte zijn, moet men zien wat voor een dezer twee artikelen daar voor kan gebruikt worden. Het laat zich niet voegen als met het neutrum of onzijdige, want het man, het vrouw, het vader, het moeder kan nooit gezegt worden; maar het huis, het kint, het wijf, het vleesch, luidt wel. Doch daar is groter zwaarigheid in het manlijke of vrouwlijke geslacht te onderscheiden, want ik zegge in nom. sing. de man, en de vrouw; de vader, en de moeder; de throon, of troon, en de kroon: hoe kan men nu weten of troon en kroon, de zon en de maan, en ontelbare andere woorden manlijk zijn of vrouwlijk, en of men zeggen moet de glans der kroone, of des kroons, de hoogte der troon, of des troons, de hitte der zonne of des zons? Hier toe dient aangemerkt, dat alle zelfstandige naamwoorden, daar men in de accusativus den kan voorzetten, nooit vrouwlijk kunnen wezen, als by voorbeeldt, wie kan zonder wangeluidt zeggen: ik zie den zonschynen; by zette den kroon op 's Konings hoofd; den ziel bedroeven; den deugt beminnen; enz. Dit moet wezen de zon, de kroon, de ziel, de deugt, want deze woorden zijn van het vrouwlijk geslachte, en lijden geen den. Maar, den troon beklimmen; den hemel aanzien; den vyant vervolgen; den vader eren; den dienst, ons aanbevolen, wel waarnemen; den drempel betreden, luidt wel, om dat troon, hemel, vyant, vader, dienst, drempel, woorden van het manlijk geslachte zijn. Ontmoet men naamwoorden die het beide schijnen toerelaten, deze kan men voor twyfelachtig houden, en die gebruiken naar datze belt luiden: anders gaat deze regel in 't gemeen

p. 10.
het

p. 10.

regel.

p. 10.

13.
 *p. 30.
 vast, dat woorden, daar men in de accusativ. den kan voor
 zetten, van het manlyk geslachte zijn. De Hr. D. van
 Hoogstraten †, een geleert en deftig Taalkundige, heeft
 de moeite genomen, om uit Hooft, Vondel, en an- 13.
 dere opbouwers onzer tale, een register van de voor-
 naamste en gebruiklykste woorden te verzamelen, met
 aanwijzinge in wat geslachte elk zelfstandig naamwoort
 by die grote mannen gebruikt wort: het is een klein
 boekje, maar van veel nuttigheit.

IV. De zelfstandige naamvvoorden vvorden in de
 onrechte naamvallen verscheidentlyk gebogen, en ik
 zal hier eens enige voorbeelden van geven, vvaar naar
 men van de anderen kan oordelen.

Sing Masc. of

*Het eenv. manl.*Nom. *de Heer.*Gen. *des Heren, of van den
Here.*Dat. *aan den Here.*Acc. *den Heer.*Voc. *ô Heer.*Abl. *van den Here.*

Plur. Masc. of

Het meerv. manl.. . *de Heren.*. . *der Heren, of van de
Heren.*. . *aan de Heren.*. . *de Heren.*. . *ô Heren.*. . *van de Heren.*

Sing. foem. of

*Het eenv. vrouw.*Nom. *de ziel.*Gen. *der ziele*

Plur. foem. of

Het meerv. vrouw.. . *de zielen.*. . *der zielen, of van de
zielen.*

Dat.

† *Aanmerkingen over de geslachten der zelfstandige naamwoorden.*

Dat. aan de ziele . . .	aan de zielen.
Acc. de ziel.	de zielen.
Voc. ô ziel.	ô zielen.
Abl. van de ziele. . . .	van de zielen.

Sing. Neutr. of Het eenv. onzijd.	Plur Neut. of Het meerv. onzijd.
Nom. <i>het landt.</i>	. . . <i>de landen.</i>
Gen. <i>des landts, of van het landt.</i>	. . . <i>der landen of van de landen.</i>
Dat. <i>aan het landt, of den lande.</i>	. . . <i>aan de landen, of ook vvel den landen.</i>
Accus. <i>het landt.</i>	. . . <i>de landen.</i>
Voc. <i>ô landt.</i>	. . . <i>ô landen.</i>
Abl. <i>van het landt.</i>	. . . <i>van de landen.</i>

het land

Het vvaar te vvenschen dat dit van vele onzer Nederlantsche Schrijveren vvel vviert vvaargenomen, naardien het onderscheit van de geslachten, en het *declinieren* der zelfstandige naamvvoorden niet alleen een groot sieraat geeft aan de tale, maar ook ten hoogsten nodig is; vvant die dit verzuimt, begaat hier gene geringer mislagen dan of hy het in 't Grieksch of Latijn zo nauvv niet nam een genitivus voor een nominativus, een accusativus voor een ablativus, of een articulus soem. by een nomen masculinum, te zetten. Hoe fraai zou 't staan, dat iemand eens schreef, *ego dedi Dominus*, voor *Domino*; *misi servus*, voor *servum*: en die dit onderscheit echter niet vvaarnemen maken het al zo grof in Nederduitsch; schrijft men niet

p. 20.

niet: ik hebbe *de Heer* mijn goedt gegeven; of, ik hebbe *de knecht* gezonden, voor, ik hebbe *den Here* mijn goedt gegeven, ik hebbe *den knecht* gezonden? Wanneer men iemand noemt, moet men zeggen, *de Heer, de Vrouw, de Koning, de Vorstin, de Prins, de Graaf, in genitiv. het bevel des Heren, de deugt der Vrouwe, de macht des Konings, of der Vorstinne, des Prinsen, des Graafs, of van den Grave, vwant men zegt ook in genitiv. van den Here, van den Koning, van den Prinse. in dativ. is het aan den Here iet opgedragen, of den Koning iet geven, aan de Vorstinne, aan den Grave, enz. in accus. den Heer bidden, den Koning eren, de vrouw beminnen, de Vorstin opvachten; in ablativ. van den Here, van den Koning, van de Vorstinne; van den Grave iet begeren. Zo ook in alle andere vvoorden, als in nominat. de hemel is hoog; de zon schijnt; het velt is groen. in genit. de hoogte des hemels; de glans der zonne; het gedierte des velts. in dativ. aan den hemel, aan de zonne, aan het velt, iet toeschrijven. in accus. den hemel aanschouven; de zon als een godtheit eren; het velt betreden. in abl. van den hemel dalen; van de zonne beschenen vvoorden; van het velt komen. Het meervoudig getal vvijsft zich nu lichtelijk van zelve, als dat de nominat. heeft, de hemelen; de zonnen; de velden. genit. der hemelen; der zonnen; der velden, of van de hemelen, zonnen, velden, enz. Ik hebbe het nodig geoordeelt dit vvat duidelijk en met klare voorbeelden aantevvijsen, dewvvijs ik bevonden hebbe, dat vele uit onkunde hier grofsijk tegen zondigen. 't Is vvaar men kan deze*
din-

*p. 25.

dingen niet naukeurig opvolgen in den gemenen omgang der menschen, van altijd op die wijze te spreken, of men zou voor enen neuswijzen en taalvitter gehouden worden, doch in 't schrijven moet dit nootwendig waargenomen worden, en zy kunnen ook zo spreken, die in het openbaar reden voeren.

V. Als het ene naamwoord van het andere geregeert wort moet het *rectum* doorgaans voor het *regens* staan, voornamelijk de *genitivus*, als, *Salomons wijsheit*; *Simsons sterkte*; *Davids rijk*; *mijn vaders huis*. Dit wort, doch qualijk, geschreven, *de wijsheit Salomons*; *de sterkte Simsons*; *het rijk Davids*; *het huis mijns vaders*. Als men iemand vraagt, wiens huis of goedt is dat? zal hy antwoorden, *het is het huis Peters*, of *het goedt Jakobs*? geen goedt Nederlander zal zo spreken, maar wel *het is Peters huis*, en *Jakobs goet*. Dus moet men dan zeggen, niet, *in het boek Jobs*, of *in de Psalmen Davids*, of *in de Spreuken Salomons*, maar *in Jobs boek*, *in Davids Psalmen*, *in Salomons Spreuken*, enz. Doch komt 'er van by, dan moet het wezen, *de wijsheit van Salomon*; *de sterkte van Simson*; *het rijk van David*; *het boek van Job*, enz.

regel.

Naar dezen regel zijn echter deze volgende niet wel te Ichikken, als *man Godts*, *lam Godts*, *mensche Godts*, *vreze Godts*, *de liefde Godts*, te weten van ons tot Godt, want *Godts liefde is de lietde van Godt* 't onswaart: *Godts man*, *Godts lam*, *Godts mensch*, zou wat vreemt klinken: hier is geen raad toe, plagt Vondel te zeggen. Doch ik vinde in den Hr. Manens Lijnden Christus meer dan eens *Godts lam*.

D

VI.

regel.

VI. Als zelfstandige naamwoorden gepaart worden met byvoeglijke naamwoorden, moeten die beide zo in *geslachte als getal en buigingen* overeenkomen; want men zegt, *een rijk man, een rijke vrouw, een machtig Heer, een doorkuchtig Koning, een machtige Vorstin of Prinses, een doorkuchtige Koningin*, enz. 't zou gansch niet voegen te zeggen, *een rijke man, en een rijk vrouw, een machtige Heer, en een doorkuchtig Vorstin*. Dus ziet men wel dat ook de byvoeglijke naamwoorden hunne *geslachten* hebben, en dat men nootwendig vvoorden van het zelve *geslachte* moet samen voegen, gelijk vverderom *een wreede man, een wreede vrouw, mijn eigen vader, mijn' eige moeder, een schone kroon, een schoon huis, een groot heir, een grote nederlaag*. Stelt men 't een voor 't ander, het luidt vvanfchiklijk. Dit onderscheit is in het meervoudig *getal* zo groot niet, vvant men zegt: *rijke mannen, en rijke vrouwen; de grote Koningen, en grote Koninginnen; machtige Heren, en machtige Vrouwen; schone kronen, en schone huizen*, enz. Zo dat het onderscheit voornamelijk in het enkel *getal* is. Doch als 'er het lidt vvoortjen *de voorstaat*, is het ook in *nominat. sing. de grote man, en de grote vrouw; de machtige Koning, en de machtige Koningin; de wijze Vorst, en de wijze Vorstin*. enz. De *buigingen of declinacien van twee gepaarde naamvvoorden te vveten een substantiv. en adjectiv. geschieden op deze vvijsze:*

W3.

Masc. Sing. of	Masc. Plur. of
Her enkel <i>man</i> .	Het meerv <i>man</i> .
Nom. <u>de grote Koning.</u>	<u>de grote Koningen.</u>
	Gen.

Gen. <i>des groten Konings.</i>	.. <i>der grote Koningen.</i>
Dat. <i>den groten Koning.</i>	.. <i>de grote, of ook den, groten Koningen.</i>
Acc. <i>den groten Koning.</i>	.. <i>de grote Koningen.</i>
Voc. <i>ô grote Koning.</i>	.. <i>ô grote Koningen.</i>
Abl. <i>van den groten Koning.</i>	.. <i>van de grote Koningen.</i>

Form. Sing. of

Het enk. vrouw.

Nom. *de wijze vrouw.*

Gen. *der wijze vrouwe.*

Dat. *de wijze vrouwe.*

Acc. *de wijze vrouw.*

Voc. *ô wijze vrouw.*

Abl. *van de wijze vrouwe.*

Form. Plur. of

Het meerv. vrouw.

heeft overal *wijze vrouwen.*

Sing. Neutr. of

Het enk. onzijd.

Nom. *het groene velt.*

Gen. *des groenen velts, of van het groene velt.*

Dat. *het groene velt.*

Acc. *het groene velt.*

Voc. *ô groene velt.*

Abl. *van het groene velt.*

Plur. Neut. of

Het meerv. onzijd.

heeft overal *groene velden.*

De *Het*

HET IV. HOOFSTUK.

Van enige voor- en bywoorden, voorzetsels, enz.

I. **D**E Nederduitfche taal heeft ook verſcheide voorvoortjes, *pronomina*, die men, gelijk de artikelen, voor de naamvoorden ſtelt, als *mijn, zijn, uw, wie, die, zelf, hem, haar*, en diergelyke. Deze hebben ook hunne geſlachten, en zijn of manlijk of vrouwlijk, of gemeen aan beide, of onzijdig. *Mijn, zijn, uw, hem, zijn manlijk; mijne, zijne, uwe, haar, zijn vrouwlijk; deze, wie, die, zelf, zijn gemeen; dit en dat, onzijdig.* Dus zegt men, *mijn orient*, en *mijne vriendinne*; *zijn broeder*, en *zijne dochter*; *uw vader*, en *uwe liefde*: tot uven vader; *hem kracht*, te vreten van mannen, en *hare zwakheit*, namelijk van vrouwen. Merk echter, dat *mijn, zijn, en uw* in de nominat. ſing. om de vveluidenheit ook veel by vrouwlijke naamvoorden geleden voort, als *mijn moeder, mijn vrouw, uw deugt, zijn wijsheit*. *Deze, wie, die, zelf, welke*, vvoorden by manlijke en vrouwlijke vvoorden gebruikt, als *deze man*, en *die vrouw*, de *Koning zelf* vas 'er tegenvvoordig; de *Koningin* heeft het zelf belaft; enz. *Dit en dat* behoren tot de neutra of onzijdige, als *dit huis, dat kind, dat werk, dit leven*: ook paſſen hier de manlijke voorvoortjes *mijn, zijn, uw*, en het gemene, *zelf*, als *mijn goet, zijn huis, uw landt, het velt, zelf treurde met vee en menſchen.*

II.

mijn, zijn, uw, hem
mijne, zijne, uwe
haar
deze, wie, die,
zelf.
dit, dat.

dit beeft ge-
beft mijne
moeder, vrouw

dit, dat.

dit zij man =
tra, al het goet, het huis &c.

II. Deze voorwoorden hebben ook hunne buigingen en gevallen, waar op in 't schrijven naukeurig dient gelet te worden, als *mijn* of *zijn broeder* is nominat. *mijns* of *zijns broeders*, of *van mijnen* of *zijnen broeder* genitiv. *aan mijnen* of *zijnen broeder*, dativ. *by mijnen* of *zijnen broeder*, accus. *van mijnen* of *zijnen broeder*, abl. *de nominativus Plur.* is *mijne* of *zijne broeders*; de genitiv. *mijner* of *zijner broederen*; de dativ. *aan mijne* of *zijne broederen*, of ook *mijnen* of *zijnen broederen*; de accus. *by mijne* of *zijne broeders*; de ablat. *van mijne* of *zijne broederen*, de vocativus is als de nominativus. De vrouwelijke *mijne* en *zijne* hebben in alle gevallen *mijne* en *zijne*, uirgenomen de gen. plur. *mijner* en *zijner*. Uw en uwe hebben in genitiv. *uws*, of *van uwen*, foem. *van uwe*; dat. *aan uwe*, foem. *uwe*; acc. *by uwen* foem. *uwe*; abl. *van uwen*, foem. *van uwe*. De genit. plur. is *uwer*.

nw, nwe.

Ik hebbe waargenomen, dat men om de zagtigheid en welluidentheit in plaats van mijns vaders huis, of zijns broeders dochter, of uws zoons goet, zegt mijn vaders huis, zijn broeders dochter, uw zoons goet, latende de s van de genitivus mijns, zijns, uws. Deze heeft in genit. *dezes*, foem. *dezer*; dat. *dezen*, foem. *deze*; acc. *dezen*, foem. *deze*, abl. *dezen*, foem. *deze*. Genit. plur. *dezer*. Wie en die hebben in genit. *wiens*, *diens*; dativ. accus. en abl. *wien*, *dien*. genit. plur. *wier*, *dier*. Zelf en zelve wort veelrijts qualijk gebruikt, men zegt *de man en des zelfs vrouw*; *de Koning en des zelfs rijk*; *ik hebbe dezen tuin laten omgraven om den zelven te bezaayen*; *ik geve u dit boek om het zelve te doorlezen*: hier voegt geen *zelf* of *zelve*; want *zelf* en *de zelve* is by ons *ipfs*, *idem*, of *eadem*, de man *zelf*, en niet en ander,

deese

wie, die.

zelf, selve.

zelf, deplve

der, de zelve persoon, de zelve zaak, de zelve hand: ik hebbe het zelf gedaan; de Burgemeester quam 'er zelf in persoon; de zelve bouwmeester die het werk begonnen heeft, heeft het ook volendt. Soms is het ook een adverbium, of wort als een adverbium gebruikt, hy liet al het volk opschrijven, zelf tot de kinders toe; daar bleef niet over, zelf geen blaad op de bomen, of het ongedierte hadde het beschadigt, en afgegeten. Zelf heeft in genit. dat. acc. en abl. zelve, foem. zelve. in plur. nomin. & acc. zelfs; gen. dat. en abl. zelve.

X srip. p. 20.
een.

III. Het woortjen een, waar van ^{no. 20.}boven ook iet is aangeroert, laar zich gebruiken als de artikelen de en het voor de naamwoorden, als een man, een vrouw, een huis, een stad: in genitiv. heeft het eens mans, ener vrouwe; in dat. acc. en abl. enen man; ene vrouwe, in de accus. foem. zegt men ook wel een vrouw als in de nominativ. Tusschen u en uw is dit onderscheit: u ziet op de personen, als, ik hebbe u dit gegeven; het werk is u aanbevolen; het is u noch niet vergeten: maar uw is het pronomen, als, uw huis; uw goet; uw plicht. Voor. gy, wy, en zy wort somtijts ge, we, en ze geschreven, maar dan moeten deze woortjes niet voor, maar achter de werkwoorden gestelt, en daar aan ghecht worden, gelijk de affixa by de Hebreen, als, laatge u dit zo ontnemen? willenwe gaan? zullenze dit of dat doen? en zo verder by andere woorden. Hem en zich verschillen merklijk, hem is een ander persoon, zich ziet op den man zelve; zy hebben hem zijn goet ontnomen; zy hebben hem iet gegeven, of van hem iet genomen, nu wort'er een ander onder verstaan:

u. uw.

ge, we. ze.

hem, sig.

staan: maar die man heeft zich zelven veel quaat veroorzaakt; of die vrouw moet dit ongeval zich zelve wijten: hier moet men niet zeggen hem zelven of haar zelve.

IV. *Te, tot, na, naar, want, echter, als, toen, doch, noch*, en diergelijke hebben het volgende gebruik: Tot ziet op de beweging naar een plaats, tot iemant gaan, of komen; tot hier toe; wy zullen reizen tot zo verre. Te ziet op de plaats daar iemant is of woont, als, te Parijs, te Londen, te Amsterdam. Waarom schrijft men dan op de brieven wonende tot Amsterdam, of tot Leiden, tot Haarlem? regelrecht tegen het algemeen gebruik der sprake, want geen Nederlander zal zeggen, ik wone of hebbe mijn huis tot Haarlem of tot Leiden, maar te Haarlem, te Leiden.

tot.

te.

In zuiver Duitsch zegt ieder een, *hy quam*,
Hy woont te Delft, te Leiden, t' Amsterdam.

De schrijfspen staag beluft op vreemde zwieren,
Verkieft hier *tot* voor *te* in haar papieren.

Het zijn vaarzen uit het bovengenoemde Gedicht van den Here Vollenhove genomen, dat den liefhebber onzer tale niet genoeg kan aangeprezen worden. In de aantekeningen op dat Gedicht wort ons ook het onderscheid geleert tusschen *Na* en *Naar*. Na geeft onderscheid van tijd en gevolg te kennen: als of ik zeide, David heerschte na Saul, na verloop van enige jaren. Naar betekent somtijts een regel of voorschrift, daar iet naar geschikt wort: als, naar het bevel, naar het gebruik iet doen: somtijts een beweging naar een plaats, of poging om iet
te

na.

naar.

te verkrijgen: als dat iemand naar Amsterdam, of naar den Haag reist, of dingt naar (chone prijzen.

V. Want en echter zijn als nam en enim in 't. Latijn, het eerste wort voor aan een periode gestelt, het andere na het eerste of tweede woordt, als, wy gingen zo spoedig als ons doendelyk was, want d'avont was op handen; doe uw best vry, gy zult my echter niet voorbystreven. Doch doorgaans heeft echter de zelve betekenis als nochtans, ik kan het echter niet lochenen; hy zal 't echter niet nalaten. Als, past by het tegenwoordige of toekomende, als ik dit doe, moet ik wat anders staken; als ik het ene volendt hebbe, zal ik het andere beginnen: maar toen voegt by het voorledene, toen de Koning gekroont wiert; toen ik noch in de kracht mijner jaren was; toen wy noch zondaars waren. Als is ook de positivus, zo rijk als Kresus, zo sterk als Simson. Dan is de comparativus, groter dan Goliath, wreder dan Nero, moediger dan een leeuw. Doch en toch hebben deze onderscheide betekenis: doch is maar; toch wort gebruikt in bidden of verzoeken, doe het toch; verhoor toch mijn bede; weiger my toch dit verzoek niet: ook in dingen die men vergeefs doet, of niet beletten kan, als, dit werk zal toch niet voortgaan; wy kunnen hem toch niet wederstaan; laat die zaak toch stil berusten.

want,
echter.

als.

toen.

als.

dan.

toch,
toch.

HET V. HOOFSTUK.

Van de werkwoorden

I. **V**An de *werkwoorden* en hunne *veranderingen* door verscheide *wijzen* en *tijden* valt al vry wat te zeggen, doch wy zullen alleen maar het volgende daar van aantekenen. Om onderscheit te maken tusschen het praesens en imperfectum in woorden die in beide die tempora op ene wijze worden uitgesproken wort de *d* en *t* verdubbelt, als in *rade*, *verzade*, *ver-smade*, *aanvaarde*, *achte*, *trachte*, *plante*, *melde*, *smede*, *leide*, *arbeide*, *begrote*, *antwoorde*, *verstoute*, *luste*, *vluchte*, *zuchte*, en meer andere; hier zou men in imperfecto moeten zeggen *ik radede*, *verzadede*, *achte-de*, *plantede*, *antwoordede*, enz doch om geen woorden van zulk een langen adem en harden klank te maken, schrijft men het laatste met twe *dd* en *tt*, als, *ik raadde*, *verzaadde*, *achte*, *trachte*, *meldde*, *leidde*, *begrootte*, *antwoordde*, *lustte*, *vluchte*, *zuchte*. Maar *redde*, *zette*, *lette*, enz. zijn op die wijze in praes. en imperf. niet te onderscheiden:

p. 22.

is hier 23
de de t bij
in imperfect

II. Het eenvoudig en meervoudig getal van de imperativus wort dus onderscheiden: *ga*, *sta*, *loop*, *wandel*, *beveel*, *zwyg*, *hoor*, dit is *sing.* maar *gaat*, *staat*, *loopt*, *wandelt*, *beveelt*, *zwygt*, *hoort*, is *plur.* daar zijn echter enige werkwoorden die deze onderscheiding niet toelaten, als *eet*, *wacht*, *zucht*, enz. want *zug* en *wach*, in *sing.* te zeggen zou niet aangaan. De 3.

E

person.

de 3^e person. sing. subjunctivi van *hebben, zijn, leven, arbeiden*, en een menigte van andere vvoorden, is onderscheiden van de 3 pers. sing. indicativi, want in indicat. zegt men, *hy heeft dit gedaan, hy is daar gekomen, hy leeft, hy arbeidt*; maar in subj. zie eens of hy dat gedaan hebbe, of hy gekomen zy, of hy leve, of hy arbeide. Immers Hooft, Vondel, Vollenhove, Monen, Brandt, en andere taalkenners schrijven op die wijze: Uit de aantekeningen van het meermalen genoemde Gedicht van den Hr. Vollenhove moet ik ook dit hier bybrengen: Wordt, is de indicativus praesentis temporis, wert een praeteritum imperfectum, wiert, subjunctivi en ook optativi modi: *de Koning wort gekroont*, is de indicat. *hy wert gekroont*, het imperf. *wanneer, of toen hy gekroont wiert*, subjunct.

wort,
wert,
wiert.

HET VI. HOOFSTUK.

Taalgebreken, en verkeerde navolgingen der Grieksche, Latijnsche of andere talen, verbeterd.

Neffens enige andere Aanmerkingen.

I.

DEs meester worden; des bewindts moede; zo des doorbaar is; hy gaf het der gemeente over; het is der moeite waardig; myns niet waardig; en mecr diergelijke genitiven en dativen worden qualijk in onze tale gebruikt, want in goedt Neerduitsch zegt men, Ik ben van dit of dat meester geworden; hy is het bewindt moede; zo dat of zulx oarbaar is; hy gaf het de gemeente over;
het

het is de moeite waardig; hy is my niet waardig; hy is mijne liefde of gunst of bescherming niet waardig, enz. Het laatste is vry zagter en aangenaamer dan het eerste, en wort daarenboven van het volstandig gebruik verdedigt. Ik weet wel dat den Drost Hooft deze Latijnsche en Graecische zeer eigen zijn, maar andere naukeurige kenners onzer tale oordelen niet zonder reden, dat deze onder de dingen zijn die men in Hooft niet moet volgen. Dus zegt men ook beter, *die nederig van geest is*, voor, *die eens nedrigen geestes is*; *die vol gelove*, of, *vol van gelove is*, voor, *die vol des geloofs is*; *het koningrijk of de roeping waardig*, voor *des koningrijks* of *der roeping waardig*; *doet dit tot mijne gedachtenis*, of *my ter gedachtenis*, gelijk *my ter ere*, voor, *doet dit tot mijner gedachtenis*. Doch *mijns oordeels*, *mijns bedunkens*, enz. worden niet afgekeurt.

I I.

Eige namen van mannen of vrouwen, uit de Grieksche, of Latijnsche tale in de onze overgenomen, lijdende gene buigingen of declinatien, hier is Petrus al-
tijt Petrus, Jakobus Jakobus, Christus Christus, Simon Simon, enz. In den eersten brief *Petri*, of, gelijk wy *Jakobum* horen spreken, of, wy zijn *Christi*, of, Christus zeidetegen *Simonem Petrum*, of, en om *Mattheum* met *Marco* en *Johanne* te vergelijken, is een taal die geen zuiver Nederlantsch oor zonder verveelnis kan aanhoren. Men moet zeggen, in den eersten brief *van Petrus*, gelijk wy *Jakobus* horen spreken; wy zijn *Christus* eigen; en Christus zeide tegen *Simon Petrus*; om *Mattheus* met *Markus* en *Johannes* te vergelijken, enz.

reegel.

Ik
 E²
 maakt wij zoo dat, in *veerde woordes*,
 waarom, *maakt wij onse woordes buigings*,
 of *declinats*.

lk hebbe boeken gelezen, daar anders noch een redelijke stijl in was, maar die met Christi, en Christum, en Paulum en Johannem, en Zachariam zo vervult waren, dat al de rest zijnen glans daar door verloor: en het verwondert my, dat mannen, die anders noch hun werk willen maken van goet Nederduitsch te schrijven, zulk een mistal niet schuwen, dat alleen bequaam is enen fraayen stijl te ontluisteren.

III.

De inwoners van *Athene*, *Kolossus*, *Filippis*, en *Thessalonika*, noemt men doorgaans *Atheniensen*, *Kolossensen*, *Filippensen*, en *Thessalonicensen*, naar het Latijnse *Athenienses*, enz. doch komt dit wel over een met den aart der Duitsche tale? en is het niet even eens als of wy de burgers en inwoners van *Amsterdam*, *Haarlem*, *Kampen*, *Aarhem*, *Geneve*, *Parijs*, *Londen* en diergelijke plaatsen *Amsterdammensen*, *Haarlemensen*, *Kampensen*, *Aarbemensen*, *Genevensen*, *Parisiensen*, *Londinensen*, heten? het voegt mijns oordeels beter, en onze beste Schrijvers gebruiken het ook, of zullen het ten minste niet afkeuren, dat men schrijve *Atheners*, *Kolossers*, *Filippiers*, of *die van Filippis*, *Thessaloukers*. Vondel zegt voor Efraimijten *Efraimiers*, voor Gibeonijten *Gebaonniers*, die van Jerusaleem noemt hy *Jerusalemmiers*, gelijk wy zeggen *Haarlemiers*, of *Haarlemers* en *Aarbemiers*.

IV.

Welke woorden in onze moedertale getrouwlijk overgezets zijnde, aldus zijn luidende; vooreerst is zijnde hier overtollig: en ten anderen, zijn luidende, is niet goet,

zo

* p. 4. 41.

x als of het
substantieve
warez;
p. 22.

als zy zonder substantiven staan, te declineren als of er de substantiven bystonden. Dit is een van den Ridder Hoofts aanmerkingen, uit zijne ongedrukte schriften getrokken door den Hr. Hoogstraten. Doch Vondel en andere voorname Nederduitsche Schrijvers, zeggen in nom. plur. de vromen, de rechtvaardigen, de gelovigen, de heiligen, de wijzen, en declineren deze adjectiven als substantiven, het geen ik ook lieft volge; daar zijn echter enige woorden die wel zonder n willen geschreven zijn, als, sommige zijn van oordeel, enige nemen 't dus, andere weer anders, en diergelijke meer.

sommige
enige
andere.

VII.

Het woordt handelen wort in sommige gelegenheden gebruikt daar het juist niet best voegt; het is afkomstig van handt, handtgeven, dat eertijts, en nu noch in enige plaatsen, handelen genoemd wort: hier van daan is het overgenomen in de koopmanschap, daar men goederen verhandelt, elkandere den koop toeslaande met handteging, van waar koophandel, handel drijven, handelaar. Maar is het niet geheel on-eigentlich als men in de predikaatsien zegt, wy zullen deze stoffe met uw' Aandacht verhandelen, of als men schrijft, ik hebbe voorgenomen deze histori dus te verhandelen, dit zal uit onze verhandeling naakter blijken; zeg hever, wy zullen deze stoffe uw' Aandacht verklaren, ontvowwen, openleggen; ik hebbe voorgenomen deze histori dus te beschrijven, of voortestellen, of voortedragen; dit zal uit onze verklaringe naakter blijken.

VIII.

VIII.

Ik kan ook niet veel gemeenschap krijgen met de woorden *betogen*, en *betooq*, voor *bewijzen* en *bewijs*, en *aangetogen* voor *aangetrokken*, ik hebbe deze plaats *aangetogen*, voor *aangetrokken*, of *bygebragt*: *aangetogen* en *betogen*, en wat hier meer voor woorden van gemaakt worden, moet afkomen van *tijgen*, ik *tijge*, in imperfect. *hy toog*, ik weet er anders niet van te maken; ten zy men achte, dat *betogen* het zelve is met *betonen* alleen door verandering van een letter, dat my echter niet waarschijnlijk voorkomt, om dat *betooq* en *aangetogen* hier qualijk toe kunnen gebracht worden. Maar *tijgen* is een vollagen boersch woordt, en noch wel van de plompsten, de boeren aan Westfalen grenzende zeggen *tiig* voor *trek*, en *hy teug my*, voor *hy trok my*. Ik zou het mijden, dewijl wy beter hebben.

I X.

Zegepralen, hoe zeer het ook by velen in gebruik is, vwort nochtans van een voornaam taalkundige niet goetgekeurt; want *zege* is overvvinning, en *zegepralen*, kan men zijns bedunkens zo vveinig zeggen als *overvvinningpralen*; men pralt *met de zege* of met de overvvinninge, als men met de staatsi en tekenen der overvvinninge vwort ingehaalt, of die in het openbaar vertoont. Doch het naamvvoort *zegepraal* kan zo wel gebruikt worden als *zegestaatsi*, *zegetekens*, *zegewagen*, *zegekoets*, want *zegepraal* is de *praal* of *pronk der zege*, gelijk *zegestaatsi*, *de staatsi der zege*, *zegetekens*, *de tekens der zege*, enz. *De zege vieren* is goet, *men zal beden in 't openbaar de zege vieren met luiden van klokken*

ken, donderen der kartouwen, en aansteken van vreugdevuren.

X.

Men begint nu ook by na alle dingen te bestempelen, personen en zaken worden bestempelt, *de persoon wort bestempelt met zijnen name*, dat is, genoemd, aangewezen; *ik mag dit wel zo bestempelen*, dat is merken, tekenen, of noemen; *de bestempeling des tijts*, is de aanwijzing of het merkteken des tijts; *de Koning wort hier bestempelt met zijne heerschappie*, en ik weet niet waar dit stempelen al meer te pas komt. Als de Schrijvers, die dit woort zo gereet hebben, wisten hoe slegt en walgelijk het de Nederlandtsche taalkundigen voorkomt, zy zouden het nooit gebruiken als in munten van gelt, daar de stempel op geslagen wort, in zegelen of merken dat met stempels wort gedrukt of geslagen, en in diergelijke zaken meer daar het voegt; maar alle dingen te *bestempelen*, en *merken*, *tekenen*, *noemen*, *aanwijzen* als te verbannen, om dat ene woort van stempe-len overal intevoeren, wort met *buiten kijf* glat ver-worpen.

XI.

Het naamwoort spiegel wil men dat van het manlijk gellachte is, en het is zeker dat het by Hooft en Vondel ook zo genomen vort, *in den spiegel, als in enen klaren spiegel*. Maar ik beroepe my op het gebruik, of men ook niet zegt, *het spiegel, zie eens in 't spiegel, ga recht voor 't spiegel staan, daar valt het spiegel aan stukken; krijg my 't spiegel eens: ik hore weinig zeggen, geef my den spiegel eens, ga recht voor den spiegel staan,*

Zie

improbo.

zie eens in den spiegel. Indien ik hier ongelijk in hebbe, ben ik gereet *het spiegel* terstont in *den spiegel* te veranderen, en voor het onzijdige altoos het manlijk geslachte te gebruiken. Dus wort *sneeuw* van Vondel ook manlijk en onzijdig gebruikt, *de sneeuw*, en *het sneeuw*; en *getuigenis* is vrouwlijk en onzijdig, *de gesuigenis*, en *het getuigenis*, gelijk *feest*, op *de grote feest*, en op *het feest*; daar zijn meer zulke woorden.

XII.

Italie, Rome, Athene, Efese, Smirne, enz. schrijft men met een *e*, zonder *n*; doch als 'er een vocaal of klinkletter terstont navolgt, dunkt my dat men 'er om de wellidentheit somtijts de *n* wel mag byvoegen. *In Italien is Rome de ontzachtlykste stadt, en binnen Romeneert men den Paus als enen navolger van St. Pieter.* Maar als het de wellidentheit niet eischt, is 'er de *n* niet nodig, als, *Athene was eertijts vermaart in Griekenlandt, gelijk Efese was in Jonie, hebbende de ene tot haar beschermgodin Minerva, de andere Diana.* Ook luidt het niet qualijk, *hy voer van Athene om naar Korinthe te reizen, en komende te Korinthe, ontmoette hem daar een zelizaam voorval.* Dus zijn 'er meer andere woorden, die somtijts met of zonder een *n* in 't einde willen geschreven zijn: en dat men aan de wellidentheit een lettertje min of meer toegeeft, als het de eigenschap der tale lijden kan, is niet te veroordelen.

XIII.

De gene die quaat doen, moeten gestraft werden; Alle de gene die ons voorquamen; waten dus gekleet: Hier moet naar Vondels lesse, de gene zorgvuldig gemijdt worden,

F

als

p. 36.

als overtollig en den stijl lam makende, *die quaat doen, moeten gestraft worden; alle die ons voorquamen, enz. Godt bezoekt de gene die zijne kinders zijn, beter, Godt bezoekt zijne kinderen, of Godt bezoekt die zijne kinders zijn. Godt kent de gene die de zijne zijn, liever, Godt kentze die de zijne zijn.*

XIV.

Van dage tot dage, luidt niet beter dan van jare tot jare, of van nachte tot nachte; van dag tot dag moet men zeggen, gelijk van jaartot jaar, en van nacht tot nacht: maar ten dage, ten derden dage, is goet.

XV.

*x is de verzeekerde
zaak self,
alb, ee, hnd.* Verzekertheit, als, *de volle verzekertheit des geloofs; den kerker met verzekertheit toefluiten; wy zeggen in goet* Duitsch verzekering volle verzekering, *waste verzeke- ring, geef my verzekering van die zake, niet verzekert- heit.*

*+ is gze
schrift, z
vorbund, z
verzeekert*

Als de stelling van XVI.

invoegen, in dier voege, alvorens, als voren, zet wes, zijn de beste woorden niet, beter voor invoegen, za dat; voor in dier voege, op die wijze; voor alvorens, i. voorheen; als voren, als te voren, of als voorheen; zet is genoeg, daar hoeft geen wes by.

*x is eedez
god.*

XVII.

't Is voorgevallen op het tiende jaar, men zegt in het tiende jaar; maar op den 10 dag, is goet. Wederom; deze woorden staan beschreven op het 6. kapittel, op het 4. vaars, is niet goet; in het kapittel en in het vaars, gelijk in het boek, in 't register, hoewel men ook zegt, op 't register staan.

XVIII.

i. alvorens is god, maar beteekent soo veel als eerzigalvorens zij ontslijp, wenske zij.

Hy quam van over de Jordane; van voor uw aangezicht wegvlieden; enz. Ik zou liever zeggen, hy quam van de overzijde der Jordane, van uw aangezicht wegvlieden.

XIX.

X Ik weet niet waarom dat men een *brief*, die de een aan den anderen schrijft, een zendtbrief noemt, want het spreekt van zelf dat zulke brieven gezonden worden. Het is een navolging van het Grieksche woort *ἐπιστολή* ab *ἐπιστέλλω*, *mitto*, waar van het Latijnsche *Epistola*, en Fransche *Epitre*: vvy zeggen een *brief*, en niet een *zendtbrief*, want wien zal men horen zeggen, *ik hebbe heden vele zendtbrieven ontfangen*, of *ik hebbe wven zendtbrief al bestelt*; of *mijn broeder schreef my van Londen een zendtbrief*? Men vint 'er evenwel die dit noch met kracht willen verdedigen, als of *zendtbrief* vvel eens zo fraai luidde als *brief*.

Wy zouden den Lezer meer diergelijke vvaarnemingen, tot verder zuivering der tale dienende, kunnen mededelen, maar sparen het overige tot een andere gelegenheit, en maken voor dit maal van deze korte Aanleidinge een

E I N D E.

X alleblands gesproken papieren, 3 velle, papieren, velle, brieven, gemaakt bijde, gemeeus, may, 10: g: hij gaf mij door van, de, brief, de, fftra, door brief, de, acte, voo, seidung, de, gijnsbrief, de, bijlorief, de, sendbrief, missive.

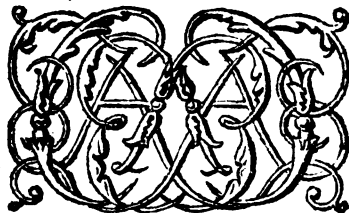
2

KORTE SCHEETS
DER
NÉDERDUITSE
SPRAAKKONST,

Waar in , op eene zeer korte en beknópte
wyze , niet alleen de waare Gronden van de Né-
derduitse Taale worden aangewezen , maar
ook, inzonderheid, de waare Eigenschap der
Naambuigingen, (*Declinatie*,) en der
Tydvoegingen, (*Conjugatie*,) wor-
den voorgesteld, en met duide-
lyke , en voor elk bevat-
baare , Voorbeelden
bevestigd,

D O O R

J A N van B E L L E.

Te Haarlem Gedrukt, by *Christoph Henrich Bohn*, Boek- en
Papier Verkooper, in de Warmmoesstraat, Anno 1755.

B E R I G T

V A N D E N

D R U K K E R

A A N D E N

L E E Z E R.

Myn Voorzaat, *Izaäk vander Vinne*, gaf in den Jaare 1748, in 't licht den KORTEN WEGWYZERTER SPELSPRAAK- en DICHT-KUNDEN, door *Jan van Belle* in Rym geschreeven, en hoewel men réden heeft, over den goeden aftrék daar van voldaan te zyn, heb ik echter veele Mensen ontmoet, die zulk een Taalkundige Verhandeling liever in Onrym, dan in Rym, zouden lezen; daarom vervoegde ik my by den Schryver, die nóg twée Stukjes in Onrym had liggen; het eene dat ik nu uitgeeve, onder den Titel van *Korte Schets der Néederduitse Spraakkonst*, en

het andere, bestaande in Vraagen en Antwoorden; maar het duurde zeer lang, eer ik hem tót het een óf 't ander kon overhaalen, terwyl hy vreesde dat deeze Werkjes in Onrym, het Rym-werkje, het welk hy zeer hoog schatte, zouden befaadeelen.

Eindelyk besloot hy; en schoon zyn eerste meening geweest was, het laatstgenoemde eerst uit te geeven, gelyk hy by slót van het Rymwerkje beloofde, wierd hy daarin, door raad van vrienden, die zyne leerlingen geweest waaren, veranderd, om dat zy betuigden veel meer nut uit dit kleine Werkje, dan uit grootere van andere Schryvers over de Néederduitse Taal gehaald te hebben; maar zo als hy naauwlyks begonnen was, dit op nieuw te overzien, en ter drukpersse gereed te maaken, wierd hy door een zwaar toeval, niet alleen buiten staat gesteld, maar, zelf uit dit léven weggerukt, waarom de verdere naziening door zyne vrienden heeft moeten geschieden, die, zo veel mogelyk, over al zyne eigene Woorden en Spreekwyzen bewaarende, dit zo goed ten einde hebben gebragt, als het afschrift, door hem nagelaaten, toeliet.

In dit Werkje zyn de vólgende Vier Hoofd-deelen verhandeld, spreekende

Het .

Het Eerste van de Letters, der zelve Klanken, en Spellingen.

Het Tweede van de Spraakdeelen, en der zelve gebruik.

Het Derde van de Naambuigingen, (Declinatien.)

Het Vierde van de Tydvoegingen, (Conjugatien.)

Welke twee laatste, te weten de Naambuigingen en Tydvoegingen, door den Schryver zo klaar in alle haare onderscheidingen worden voorgesteld, dat by veelen, zig des verstaande, geoordeeld word, dat zelf zeer geleerde Lieden het met vermaak zullen inzien, en de Leerlingen in alles zo veel klaarheid en opleiding vinden, als nergens in zulk een klein bestek word aangetroffen, inzonderheid zullen zy de agteraangevoegde Tafel van groote nuttigheid vinden.

Niemand stoore zig, dat onze Schryver zig nu en dan, genoegzaam woordelyk, bediend heeft van de Verstandige Aanmerkingen der Taal-Geleerden, *L. T. Kate*, *W. Séwel*, en *A. Moonen*; hy droeg dien Mannen eene groote achting toe, en wy hebben naa zyn Overlyden, best gedagt, het geen wy geschreeven vonden, woordelyk te volgen; ook dient tót narigt, dat zyne aanhaalingen uit *L. T. Kate*, zyn uit het Eerste Deel.

Ik heb het in de zelfde grootte (te weeten in *Quarto*) gedrukt, als het Rym-werkje, omdat het nu bekwaam te zaamen gevoegd kan worden; en wat het Stukje belangt, dat in Vraagen en Antwoorden bestaat, dat is klein, en staat by nader gelégenheid, in groot *Duodecimo* uit te komen, om voor een School-Boekje te kunnen dienen.

Ondertussen wens ik den Leezer welvaart, en
Blyf

U. E. D. W. Dienaar,

C. H. BOHN.

Ec-

Eenige DRUKFEILEN, dus te Verbeeteren.

Bladz:	Régel	staat	lees
1	9	<i>Woorddoorsprongkonst,</i>	<i>Woord-Oorsprongkonst.</i>
4	19	Régelmatige, volgen,	Régelmaatige. vólgen.
6	14 } 16 } 29 }	CHE	CHEE.
12	22	in den tweede en derden, (als by <i>Séw.</i>) in de tweede en derde.	
15	33 28	NAAMLEDEN, omftandigheden,	NAAMLÉDEN. omftandighéden.
16	8	NAAMLEDEKENS,	NAAMLÉDEKENS.
19	15	uitgaan.	uitgaan;
20	9	NAAMLEDEKENS,	NAAMLÉDEKENS.
	10	geslacht	Geflacht
21	14	tot	tót
24	26	Hertóge	Hartoge
27	25	dat men alle	dat men in alle
48	1	<i>Naambuiging</i>	<i>Naambuiginge</i>
48	25	<i>Stort E</i>	<i>Stortt E</i>

De verdere ongemerkte Drukfeilen gelieve de goedgunstige Leezer te versoöhnen.

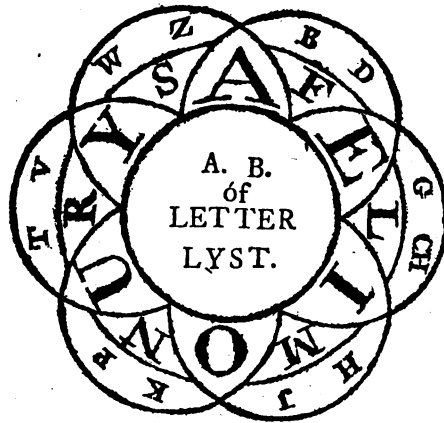
Zie

Zie hier de XXIV Letters
onderscheiden in Zes *Klinkers*

A, E, I, O, U, Y.

Zes *Tweelédige Médeklinters*, genaamd
Effe, Elle, Emme, Enne, Erre, Effe.

En Twaalf *Eénlédige Médeklinters*, die luiden :
Bee, Dee, Gee, CHee, Ha, Jee, Ka, Pee, Tee, Vee, Wee, Zee.

K O R.

•
r.

len:

, Za.

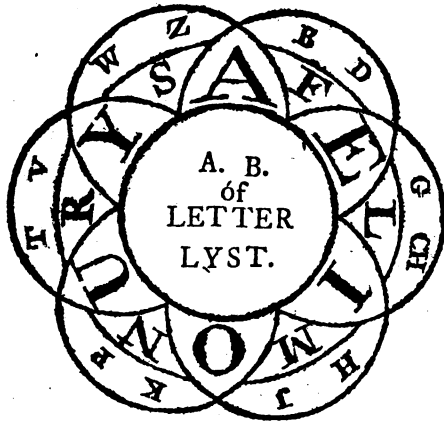
R.

Zie hier de XXIV Letters
onderscheiden in Zes *Klinkers*

A, E, I, O, U, Y.

Zes *Tweelédige Médeklinkers*, genaamd
Effe, Elle, Emme, Enne, Erre, Esse.

En Twaalf *Eénlédige Médeklinkers*, die luiden :
Bee, Dee, Gee, CHee, Ha, Jee, Ka, Pee, Tee, Vee, Wee, Zee.

K O R.